

Pavel ŠTUDLAR, Závěr 2. světové války v Prachaticích a okolí (očíma pramenů, literatury a pamětníků). Diplomová práce, Pedagogická fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2009, 131 s., včetně textových a obrazových příloh vložených do textu, Speciální přílohy: Příložené CD obsahuje záběry německého týdeníku „Deutsche Wochenschau“ z ledna 1945 a DVD „americká armáda. Volarsko, květen 1945.

Posudek vedoucího diplomové práce:

Diplomant Pavel Študlar v předložené diplomové práci **Závěr 2. světové války v Prachaticích a okolí (očíma pramenů, literatury a pamětníků)** zužitkoval svůj dlouhodobý a hluboký zájem o československé, resp. středoevropské moderní dějiny. Zaměřil se na svůj rodný kraj (region) a přináší tak proto ne jeden ze zajímavých poznatků a výsledků svého poměrně dlouhodobého historického výzkumu. Od diplomanta je velice sympatické, že se zaměřil na pečlivě vyvážený a dlouhodobý sběr informací. Základem se staly materiály „viděné očima pramenů, literatury i pamětníků.“ Materiály a mnohé poznatky pečlivě posbíral od pamětníků již z dob nástupu Konráda Henleina (1933-1938) a následné vlády nacistické totality v okupovaném pohraničí Československa, na Prachaticku (1938-1945).

Proto dle jeho vlastních slov: „*Tématem předkládané diplomové práce je postihnutí událostí závěru druhé světové války a osvobození v Prachaticích a okolních obcích v časovém rozpětí ledna až května roku 1945. Rok 1945 je v evropských i československých dějinách 20. století přelomový. Prožitek války poznamenal několik generací, jejich myšlení, hodnotovou stupnici a zanechal v nich trauma, jež potom ovlivňovalo jejich další politické postoje a jednání. Druhá světová válka a kapitulace Německa změnily od základů politickou situaci jak ve světě, tak v poválečném Československu a předurčovaly další historický vývoj. V roce 1945 se Prachaticko stalo součástí důležitých historických událostí doby (transporty uprchlíků, útoky hloubkařů, pochody smrti, menší či větší bojové střety zneprátelených stran aj.). Kromě této nesporné historické přitažlivosti jsem si toto téma vybral i proto, že události sklonku druhé světové války nejsou uceleně zpracovány a prozkoumány a v některých oblastech panují nejasnosti. Jelikož jsem se narodil a bydlím v Prachaticích, je pro mě toto téma navíc přínosem v poznávání dějin rodného regionu.*“ (s. 10).

Celou svou DP rozdělil do pěti hlavních kapitol. Zatímco v **Úvod** (s. 10-12) provedl pečlivé zhodnocení použitých materiálů, když zde správně uvádí: „*Základním pramenem mého bádání byly písemné paměti některých obyvatel Prachatic (zejména Miloslava Vačkáře a Václava Piláta). Kde to bylo možné, porovnával jimi uváděné údaje navzájem, případně s pamětní knihou MěNV Prachatic. Ta je spolu obecními kronikami dalších obcí, jež byly předmětem mého bádání, uložena v okresním archivu v Prachaticích. Dále jsem vycházel z místního tisku (ať již dobového či poválečného) a studií uváděných v regionálních sbornících i tématicky zaměřených časopisech.*“ (s. 10-11), použil dále rozhovory s několika pamětníky, které s jejich svolením pořídil. Právě tyto rozhovory mu poskytly velmi důležité a zajímavé poznatky. Důležité bylo, že si správně uvědomil nebezpečí plynoucí z jejich možného zkreslení, nevyloučil ani možnost osobní zaujatosti, která se v jejich výpovědích mohla objevit. Díky pečlivému porovnávání jejich výpovědi s použitými a dostupnými písemnými prameny, které se k dané události vztahovaly, logicky dospěl k následujícímu: „*Je totiž všeobecně známo, že každá lidská vzpomínka je ve své podstatě vždy subjektivní. Obsahuje totiž určité zobrazení skutečnosti nebo osobního prožitku. Vypovídací hodnota vzpomínky je vždy omezená a je závislá na stupni vzdělání, společenském postavení, rozsahu znalostí pamětníka a jeho podílu ve společenském procesu. Po uplynutí určitého časového období si některá fakta pamatujeme více, jiná méně a část jich zapomeneme. Je proto velmi těžké (a v některých případech téměř nemožné) požadovat po pamětníkovi uvádění chronologické posloupnosti nebo přesných jmen účastníků určité události.*“ (s. 12).

První kapitola: 1. Prachatice – obecná charakteristika, (s. 13-15) - (1.1. Vymezení území Prachatic, 1.2. Přírodní a klimatické podmínky, 1.3. Obyvatelstvo, 1.4. Hospodářství, 1.5. Vymezení zkoumaného území) stručně, leč výstižně charakterizuje město Prachatice obecně a to jak z hlediska přírodních a klimatických poměrů, obyvatelstva a hospodářství, tak také jasně vymezuje územní rozsah svého bádání – Husinec, Nebahovy, Strunkovice nad Blanicí, Staré Prachatice a Ostrov, Těšovice, Vitějovice, Vlachovo Březí, Žernovice (mapka na s. 15).

Druhá kapitola: 2. Zářím roku 1938 a jeho důsledky pro Prachaticko, (s. 16-32) - (2.1. Mnichov, 2.2. Obsazování odstoupených oblastí – 2.2.1. Situace v Prachaticích, 2.2.2. Dění v okolních obcích očima tamních kronikářů, 2.3. Život a správní poměry na nových území Říše – 2.3.1. Život v Prachaticích, 2.3.2. Správa odtržených oblastí – 2.3.2.1. Územní správa, 2.3.2.2. Správa vojenská, 2.3.2.3. Finanční správa, 2.3.2.4. Správa soudní) se zabývá přehledně a výstižně popisem a událostmi přelomového měsíce září roku 1938, které tak dominantním a významným způsobem ovlivnily život jak ve státě (RČS), tak i v celé, nejen pouze střední, Evropě a nakonec i ve světě, tedy nejen ve městě i okolních obcích, na dalších, téměř sedm nekonečně dlouhých a náročných let. Na s. 29 výstižně uvádí: „*Všichni si museli rychle zvykat na nové pořádky. Se starou demokracií byl konec. Ani vesničtí starostové se napříště nevolili. Všichni byli jmenováni. Vůdcovský princip zavládl na všech stupních a hlavní slovo měla strana.*“ ... „*Vyvrcholením první pomnichovské a nejvýraznější „začleňování“ pohraničních oblastí českých zemí do nacistického Německa se měly stát doplňovací volby do říšského sněmu 4. prosince 1938. Bylo to ještě stále období mimořádné euforie sudetských Němců z „osvobození“, ale zároveň i doba počátku fašistické totalitní moci. Vleklá kampaň, které se zde poprvé a naposledy zúčastnily špičky nacistického režimu v čele s Hitlerem, byla naplněna, na jedné straně velkými sliby, na druhé straně zjevným zastrahováním.*“

Je proto pochopitelné, že právě obě tyto části DP přesahují, jak svým věcným obsahem, tak i svým časovým rozsahem vymezené téma, ovšem pro pochopení dějinné kauzality spojené s danou problematikou je to však nezbytně nutné a plně žádoucí.

Třetí kapitola: 3. Situace na válečných frontách v Evropě počátkem roku 1945, (s. 33-42) - (3.1. Italské bojiště, 3.2. Východní fronta, 3.3. Západní fronta, 3.4. Výsledky válečných operací v prvních týdnech roku 1945, 3.5. Počátek roku 1945 pohledem německého filmového týdeníku) přehledně přibližuje válečné operace probíhající na frontách v Evropě počátkem roku 1945, které zcela nepochybně významným způsobem ovlivnily celkovou atmosféru, pocity i chování lidí jak ve zkoumaném regionu, tak i mimo něj a které tak v konečném důsledku vedly k osvobození z dosud trvající nacistické poroby a ukončení druhé světové války v Evropě. Jejich přehledné uvedení proto vůbec není samoučelností či tzv. „natahováním textu DP“. Tvoří nezbytnou dobovou „válečnou kulisu“ nutnou a potřebnou, jak pro důkladné pochopení dění přímo v samotném městě Prachatice, tak také i ve všech okolních obcích zkoumaného regionu.

Čtvrtá kapitola: 4. Prachatice a okolí – leden až duben 1945, (s. 43-80) - (4.1. Leden – 4.1.1. Co psaly noviny Wald-Zeitung I, 4.2. Co psaly noviny Wald-Zeitung II, 4.3. Březen – 4.3.1. Letecké útoky na prachatické nádraží – 4.3.1.1. Soupeřící letectva nad územím jižních Čech, 4.3.1.2. Útoky na jihočeské železnice, 4.3.1.3. Bombardování Prachatic, 4.3.2. Co psaly noviny Wald-Zeitung III, 4.4. Duben – 4.4.1. Postup armád západních Spojenců na území Čech, 4.4.2. Události měsíce dubna 1945, 4.4.4. Co psaly noviny Wald-Zeitung IV), se pak již přímo zabývá děním ve zkoumaných obcích v období ledna až dubna 1945.

Pátá kapitola: 5. Květnové události a osvobození na Prachaticku, (s. 81-118) - (5.1. Bojové střety na území prachatického okresu – 5.1.1. Kunžvart, 5.1.2. Boje u Soumarského mostu, 5.1.2.1. Cesta pochodu smrti z Volar do Prachatic, 5.1.3. Poslední padlý americký voják na evropském bojišti, 5.2. Květnové dny v Prachaticích – 5.2.1. Úterý 1. května, 5.2.2: Středa 2. května, 5.2.3. Čtvrtek 3. května, 5.2.4 Pátek 4. května, 5.2.5. Sobota 5. května, 5.2.6.

Neděle 6. května, 5.2.7. Pondělí 7. května, 5.2.8. Úterý 8. května, 5.2.9. Středa 9. května, 5.2.10. Čtvrtek 10. května, 5.3. Dny osvobození v okolních obcích – 5.3.1. Husinec, 5.3.2. Nebahovy, 5.3.3. Strunkovice nad Blanící, 5.3.4. Staré Prachatice a Ostrov, 5.3.5. Těšovice, 5.3.6. Setkání pěti armád u Vitějovic, 5.3.7. Vlachovo Březí, 5.3.8. Žernovice, 5.4. Epilog. Tato poslední část DP je věnována pečlivému popisu květnovým dnům v Prachaticích (úterý 1.5.-10.5.1945) až do okamžiku osvobození celého regionu s jedním exkurzem do června 1945 (slavnost osvobození v Prachaticích).

Závěr (s. 119-120) stručně rekapituluje informace získané formou předcházejících dílčích sond, včetně archivně zpracovaných materiálů (Pamětních knih měst a obcí, osobních pamětí a novin) uložených ve SOkA Prachatice, včetně pramenů nevydaných. Pavel Študlar nás zde ve své záslužné DP seznamuje, formou ucelených sond do určitých nosných témat, a přináší, mimo jiné, i celou řadu zajímavých pohledů při kladení otázek v rámci zkoumaného regionu. Správně také pochopil tehdejší mentalitu německého obyvatelstva Prachatic, resp. celých tzv. Sudet, když uvádí (s. 119): „*Přicházejí zprávy o pomalu se blížících osvoboditelích a němečtí obyvatelé začínají mít strach o svůj vlastní osud. Utěšují se tvrzeními jako „my jsme válku nechťeli“ nebo „já jsem nikomu nic neudělal“.* Jejich dříve zpupné a povýšené chování se postupně mění v pokoru. Město je plné raněných vojáků i uprchlíků – to byl důkaz o tom, že navzdory tvrzením propagandy se porážka Německa blíží. Každý víkend se konají sbírky, oběti lidu, na pomoc bojujícím jednotkám. Už v lednu vzniká v Prachaticích ilegální národní výbor, který se připravuje na převzetí moci.“

Předkládaným cílem celé diplomové práce bylo, z pohledu a interpretace autora, co možná nejdůkladněji a nejprůhledněji zachytit průběh událostí na samém konci druhé světové války v Prachaticích a v okolních obcích a všechno poté řádně zařadit do kontextu průběhu válečných dějin, na jejichž pozadí se vše dění v regionu Prachaticka odehrávalo. Proto autor zařadil jak osobní vzpomínky, tak i vyprávění pamětníků, aby se v DP nevytratil „lidský faktor“ a bylo přitom možno co nejlépe vykreslit atmosféru tehdejší mimořádně doby.

Oceňuji velice zodpovědný a pečlivý přístup diplomanta k celé práci, což plně projevilo, jednak svým opravdu pravidelným představováním výsledků svého bádání, jednak to nejlépe dokumentuje Študlarova podrobná, nejen teritoriální, znalost zvolené problematiky. O jeho patřičných a potřebných lidských kvalitách svědčí i jeho přístup k pamětníkům a způsob práce s nimi. Důležité je množství detailních znalostí a informací personálního, prosopografického a každodenního charakteru, které diplomat zdárně využil, včetně následujícího upozornění (s. 120): „*Výzvou k dalšímu bádání zůstávají události sklonku války v dalších obcích okresu Prachatice, činnost odbojových skupin, nebo pátrání po zbývajících skupinkách Němců, které prováděly sabotáže atd. (aktivitu organizace werwolf atd.).*“

Předloženou DP pana Pavla Šudlara, která má celkem 416 poznámek pod čarou, obsahuje navíc **Rusumé** (s. 121-122) v německém jazyce, **Seznam pramenů a literatury** (s. 124-128) – zde se autor vyvaroval všech chyb, v potřebném pořádku je **Seznam zkratk** (s. 123), dále **Seznam příloh** (s. 129-131), včetně mnoha textových a obrazových černobílých a barevných fotografií a map vhodně přibližujících a dokumentujících dobovou atmosféru. Pro nezpochybnitelné hodnoty předložené magisterské práce, DP proto rád **doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně.**

České Budějovice 12. května 2009

PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.